

Vykort från Påskön - Isla de Pascua - Rapa Nui

Stenstatyer - Moaier 3.

(IslaPascua2005_13.pdf)

Vi fortsätter vår resa på ön. Vi förflyttar oss några km efter kusten i nordvästlig riktning till Playa Anakena.

Playa Anakena är den andra badstranden på norra kusten. Ett helt fantastiskt ställe för den som vill tillbringa mycket tid på stranden och ändå ha kulturen i form av moaier alldeles intill. Det är verkligen genuint här. De enda faciliteterna här är en toalett och en liten kiosk där man kan köpa något grillat och lite annat smått och gott såsom dricka och glass. I övrigt finns inget.

Ahu Nau Nau

I Anakena finns en liten "skog" av importerade och planterade palmer.

Endast c:a 50-100 m från själva badstranden står dessa sju restaurerade moaier. Detta är verkligen klassisk mark. Det var just här som dom första människorna landsteg för 1600 år sedan - enligt sägnerna. Det var här som den första europén, holländaren Jakob Roggeveen landsteg på påskdagen 1722. Det var just här som Thor Heyerdahl upprättade sitt tältläger och högkvarter under sin första expedition 1955-56.

Åtminstone fem moaier är mycket välbevarade. Jag tycker att dessa har börjat att få det "modernare" utseendet. Här kan man tydligt se de uthuggna ögonhålorna i vilka man fäste de riktiga ögonen, som tillverkades av vita koraller och svart sten. Det var just här som arkeologerna hittade det enda riktiga ögat som hittills hittats och som numera förvaras på museet i Hanga Roa. En sak till. Alla moaier har ju mer eller mindre olika utseende och ansiktsdrag precis som vi människor och jag tycker att den första och den tredje har väldigt lika utseende. Dom var nog enäggstvillingar eller åtminstone bröder?

Ögat på muséet i Hanga Roa.

En fantastisk badstrand med ganska mycket folk. Jag har räknat på ett större foto och kommit fram till att det var ungefär 130 personer på stranden. Vattnet är absolut klart och rent. Här finns garanterat ingen förorening. Ahu Nau Nau med sina sju moaier, vända med ryggen mot havet syns längst bort där sanden tar slut. Att sanden verkar lite lätt rödfärgad beror nog på att det finns ganska mycket rött vulkaniskt berg på ön. Exempel kommer på nästa sida.

Puna Pau

Puna Pau är en av småvulkanerna några km norr om Hanga Roa. Man kan ju tydligt se att bergarten är alldeles rödbrun. Det var här man högg ut hattarna som moaierna hade på huvudet. "Hattarna" var troligen tänkta att symbolisera hårknutar. De första europeiska besökarna rapporterade att dom vita påsköborna (dom som hade uttänjda öron = "långöronen") hade håret uppknutet i en sorts stor hårknut. Inte nog med detta, man rapporterade också att påfallande många av de vita hade rött hår!. På det lokala språket heter cylindrarna "pucao".

Man kan väl i alla fall inbilla sig att hattarna (eller hårknutarna) var mycket lättare att förflytta än själva moaierna. Man kunde ju faktiskt rulla dem till sin destination. Detta är ju intressant för om så är fallet, har man ju i praktiken uppfunnit hjulet en gång till. Tänk om dom faktiskt uppfann hjulet och det enda tänkbara material som dom skulle kunna tillverka ett användbart hjul av är gissningsvis trä och trä hade man gott om från början, när de första människorna kom till ön. I så fall var problemet att det materialet hade man ju utrotat (eller höll på att utrota), så kanske hela idén föll.

Puna Pau ligger mitt i kartbilden.

Här alldeles utanför vulkanen nere i slänten hitom nästa kulle ligger det en hög med hattar (eller hjul eller hårknutar) färdiga för leverans och transport till sina moaier nere vid kusten.

Plötsligt upphörde tillverkningen av moaier och då blev de färdiga hattarna kvar här. Vi kan ju tydligt se att dessa hattar är mycket större än "småhattarna" som finns vid de kullvälta moaierna vid kusterna. Vi skall se längre fram i bildserien att de största moaierna står klara i slutningen av Rano Raraku mer eller mindre färdiga för transport till sina uppställningsplatser. Det verkar som

moaierna är större ju nyare dom är. Kanske var denna ruskigt stora hatt, som Anita lutar sig mot, avsedd för någon av de riktigt stora moaierna. När jag säger "riktigt stor" i detta sammanhang rör det sig inte om några dvärgar precis. Kanske var

den avsedd för "jätten" som ligger kvar i berget. Nej, han är så stor att han nog skulle ha en ännu större. Vem vet? Moaien på bilden till höger är i alla fall inte "jätten". Han är nämligen dubbelt så stor!!!

En sak är i alla fall helt säkert. Om dessa otroligt stora hattar skulle passa till de mycket långsmala moaier som står på Rano Raraku's sluttning, som han på bilden till höger, måste varje moaiprojekt

ha blivit ett otroligt balansnummer! Det känns som att en skaplig vindpust skulle få dem att välta. Vi kommer aldrig att få veta hur det var tänkt, bara gissa och spekulera.

Undrar hur planeringen och logistiken fungerade på den tiden? Andra intressanta frågor kan vara. Vem var beställare av moaierna? Vem bestämde hur stor de skulle vara? Liknar moaierna verkligen förebilden? Man kan ju tydligt se att de har väldigt olika utseende och ansiktsdrag. Vem bestämde var dom skulle placeras? Hur gick en beställning till? Gjorde man en ritning på en trätavla, ritade man i sanden eller satte man bara igång och högg en moai som fick vara så stor som berget tillät? Någon måste ju ha pekat ut stället i berget där man skulle börja hugga. Det blev väl så att några blev experter på moai-bygge och visste exakt var man skulle börja hugga i berget och hur moaiprofilen skulle se ut. Dom skulle jag verkligen vilja kalla Påsköns "bergsingenjörer". I vissa fall har man börjat med att hugga ut profilen ur berget från sidan, men flesta tycks ändå ha huggits uppifrån. Var det någon hövding som tyckte att nu vill han ha en staty till minne av sig själv och den skall vara större än grannhövdingens? Var det därför som moaierna tenderade att bli större och större? Kanske alla hövdingar fick en moai. Vi har väl målningar efter alla kungar och liknande folk här i Europa. Påsköfolket kunde väl knappast göra oljemålningar, så kanske dom gjorde moaier som avbilder i stället. Man är ganska säker på att moaierna är statyer efter hövdingar. I så fall fanns det väldigt många hövdingar! Det finns 887 moaier! Ja, det blir bara fler och fler frågor och funderingar och en sak vet vi säkert. Vi kommer sannolikt aldrig att få några svar, åtminstone inga säkra, tyvärr, eller - det kanske är spännande att vi inte vet allting.

Att rulla ner hattarna på bilderna till kusten är väl en sak, men snacka om konststycke att få upp en sådan på toppen av moaien som troligen är över 10 m hög och relativt sett ganska smal och ostabil. Tänk sedan att få den att stanna kvar! Dessutom brukar själva Ahun (plattformen) vara 1-3 m hög. Om vi antar att den som Anita lutar sig mot på bilden ovan är 3 m i diameter och c:a 2 m tjock så har den en volym av c:a 14 m³. Sten väger drygt 2 ton per m³. Då väger denna koloss c:a 30 ton!!! Hur lyfte man kolossen? Hur beräknade man placeringen på moaiens huvud så att den inte trillade av? Det verkar ju inte vara någon fastsättning utan endast ett spår som huvudet passar in i. Här måste komma några egna funderingar.

Ett av dom tänkbara sätten att få upp en så tung hatt så högt, är väl att man av grus och sten bygger en ramp (ett lutande plan) som når ända upp till toppen av moaien, som då redan måste stå på plats och kanske är uppemot 10 m hög. Hur moaien kom dit är ett annat kapitel. Jag tror att man byggde pyramiderna på detta sätt. Rampen måste vara mycket bred och stabil och inte för brant. 10, 20, 30 ton rullar man inte hur som helst, men man skulle nog kunna rulla upp den och på något sätt baxa den på plats. Tänk vad tungt det är att rulla en bil om det endast lutar lite lite uppför! För att kunna utföra denna manöver krävs det en mycket stor yta uppe på själva toppen så att massor av folk kunde arbeta med långa hävstänger, osv. Dessutom måste underlaget vara så starkt uppbyggt att hävstängerna inte "grävde" sig ner i underlaget när man skulle baxa och som sagt, om man skulle kunna rubba så tunga kolosser med människokraft måste hävstängerna vara mycket långa och därför måste rampen vara mycket stor där uppe.

Om man använt hävstänger måste ju dessa vara oerhört starka, troligen liknande stockar, om de var av trä. Vad skulle de annars vara tillverkade av? Om man använde rep måste ju dessa vara otroligt starka och långa. Hur tillverkade man i så fall sådana rep då man levde på stenåldersnivå? Djurhudar kunde man i alla fall inte använda för tillverkning av rep, då det inte fanns några som helst däggdjur på ön. Lianer och liknande var ju också uteslutet när den tropiska regnskogen var utrotad. Jag hörde av en guide i Chile vid ett annat tillfälle att lianer endast växer i tropisk regnskog.

Vad hände när man började plocka bort rampen. Skulle moaien stå kvar eller skulle den välta? Satt hatten kvar? Det måste bli rätt - direkt! Man kunde ju inte testa genom att knuffa på den och känna efter om den var stabil i olika riktningar. Man knuffar inte en stenkoloss som väger massor av ton (den största uppställda väger c:a 80 ton) för att känna efter om den står stabilt, men man kunde ju fästa rep högst upp och provdra i olika riktningar. Tänk om den välte och minst ett års kanske två års hårt arbete + transport skulle vara förgäves. Man måste ju också i så fall vänta tills moaien stod fritt och inte lutade mot något. Den måste alltså stå stabilt direkt, vid första försöket, vilket innebär att anliggningsytan mot underlaget måste vara rätt beräknad och ha rätt vinkel. Bara det är sannolikt ett konststycke.

Om man använt denna teknik, måste det ha krävts hundratals kubikmeter material i form av storsten och jord. Det krävdes alltså rätt mycket material. Var hämtade man detta? Man skulle ju kunna tänka sig att man flyttade materialet från plats till plats, men det låter ju inte klokt. Vilket jobb! Skulle man då gå och bära jorden och stenarna? Nej, nej, nej. Det går inte att lösa mysteriet, men jag tror ändå att detta är det enda sättet med tanke på vilka redskap dom kunde tänkas ha tillgång till.

Det är ändå "miniatyr" jämfört med pyramiderna i Gize i Kairo, som är c:a 150 m höga, men i gengäld inte lika många som moaierna!

Man skulle naturligtvis också kunna tänka sig att rampen tillverkades av trästockar som flyttades från ställe till ställe och skulle detta vara en av förklaringarna till att man skövlade all skog som en gång fanns på ön. Vem vet? Hur många hundra eller tusen stockar krävdes i så fall för en ramp som är minst 10 m hög och som skall hålla för att rulla upp en hatt som väger 30 ton??? Tänk på timmerstockar som brukar ligga upplagda vid vägarna efter en skogsavverkning. Flera hundra stockar blir inte mycket och dom rullar ju undan om dom belastas. Tänk att avverka all skog och hugga alla dessa stockar med stenyxor och tänk på vilket jobb att kvista alla träden! Allt blir bara värre och värre ju mer man funderar.

Enligt sägnerna "gick" moaierna till sina uppställningsplatser. Heyerdahl visade vid sin sista expedition 1986 att detta faktiskt fungerar och det känns som det kan vara ett mycket troligt transportsätt. Det gick ut på att man med långa rep och mycket folk kunde balansera moaien stående upprätt och få honom att genom vaggning i sidled och samtidig vridning få honom att sakta röra sig framåt, ungefär som när man flyttar ett mycket tungt kylskåp eller frysbox. Men Heyerdals "gående" moai var inte någon av de riktigt stora. Tänk att med

rep styra 80-tonnaren från Ahu Te Pito Kura! De arkeologiska undersökningarna som gjorts visar att det från Rano Raraku utgick vägar i flera riktningar till öns olika delar. Dessa vägar, som finns kvar under markytan, verkar vara hårdgjorda, vilket är en förutsättning om ovanstående transportsätt skulle

fungera. Annars gräver väl moaien ner sig i jorden. Utefter vissa av dessa vägar finns många av de moaier som är "på väg", men aldrig kom fram. De lär ligga på rad utefter vägen. Det är bara en sak jag fortfarande inte förstår och det är hur dom tillverkade långa och starka rep? Detta sätt måste ha krävt rejäla doningar. Å andra sidan, om dom hade dragit moaierna på någon sorts släde eller liknande, hade ju även det krävt rejäla stora och långa rep. Hur dom än har gjort måste dom antagligen ha haft tillgång till rep.

Detta var bara en liten utsvävning. Det går att sväva ut hur mycket som helst i funderingar när det gäller Påskön. Nu måste vi tillbaka till verkligheten.

Men, här kommer ytterligare en extra fundering: varför står eller stod alla moaier vända med ryggen mot havet? Det känns lite konstigt och bakvänt. Om jag var hövding på Påskön skulle jag nog vända "min moai" med ansiktet mot havet, men jag är inte en av dom och vet alltså inte hur dom tänkte.

Det är mycket att tänka och fundera på. Hur gick man till väga med allt?

Man har ännu inte funnit någonting i skrift, ritning eller annat som verkligen kan visa hur allt gick till. Allt är bara gissningar och antaganden.

Hasta Luego! Fortsättning följer